

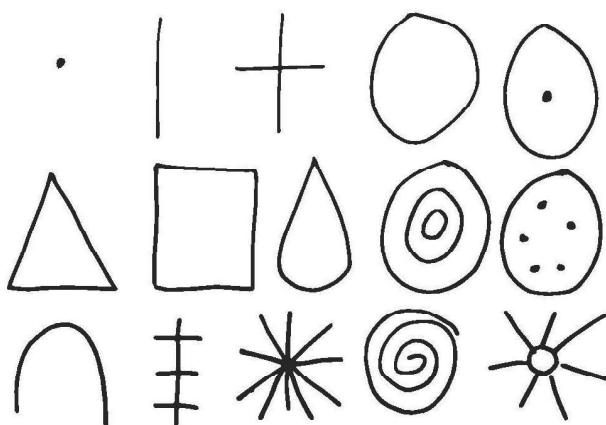


10.000
krastekeningen zijn
10.000
hersenvormingen

Een krastekening is het startpunt voor de ontwikkeling van een eigen beeldtaal van ieder kind. Sommige kinderen krassen eerst vellen vol om dan op een nieuw vel ineens een figuurlijke tekening te maken. Het vooraf krassen is dan juist heel belangrijk om te doen en bij voorkeur niet te veroordelen. Veel (jonge) kinderen raken juist geïnspireerd door wat ze in hun krastekening zien en werken daar direct op door. Waarom maken kinderen krastekeningen? En waarom zou men deze tekeningen veel meer op hun waarde moeten schatten?



In boeken over kindertekeningen wordt het krassen vaak kort als beginfase van het tekenen benoemd. Toch zie je het ook bij oudere kinderen en zelfs bij volwassenen in zogenaamde doodles regelmatig terugkomen. Het krassen geeft ruimte om uit te proberen, energie kwijt te raken én op ideeën te komen. Op elke leeftijd mogen krassen, kan helpen om zonder prestatiedruk uit te proberen en tot echte concentratie te komen. Juist voor kinderen die niet graag tekenen is dat een waardevol gegeven. De drempel is dan minder hoog om nieuwe materialen en technieken uit te proberen en tekenen en schilderen meer als onderzoek te zien (Plamper, 2012).



Basisvormen van de beeldtaal bij kinderen

Vanuit het krassen ontdekt een kind in zijn eerste levensjaren uit zichzelf een aantal basisvormen. Een streep, een punt en een cirkel zijn hierbij de eerste tekens die een kind ontdekt en waarmee het gaat experimenteren, dat wil zeggen: spelen. Uit die basisvormen ontwikkelen zich in de loop van de tijd weer andere en soms complexere vormen zoals het kruis, de boog, het spiraal, een driehoek of een vierkant. Om die vormen vrij te kunnen ontdekken, moet een kind rustig en in een inspirerende omgeving met goed materiaal aan de slag gaan. Een kind dat op

die manier vrij krast en tekent, merkt op een gegeven moment dat het zich met die basisvormen kan uitdrukken en in principe alles kan uitbeelden wat hem of haar bezighoudt in zijn of haar beleevingswereld. Een jong kind tekent niet naar de realiteit, maar geeft zijn beleevingswereld weer: de belangrijkste eigenschappen van dingen vertaald in grafische symbolen. Een horizontale streep kan bijvoorbeeld een brug zijn.

Kinderen vergroten hun zelfbewustzijn

Van jongs af aan maken kinderen graag sporen, krassen en structuren. De hele dag door zijn ze ermee bezig: in het zand, met de gemorste yoghurt op tafel, met een krijtje op de stoep of met stoelen in een rij als trein geordend. Van bijna niets vormen kinderen iets wat tot hun verbeelding spreekt. Zo geven ze de dingen vaak een nieuwe en verrassende betekenis of functie.

Kinderen maken sporen om te onderzoeken, uit te proberen en te ontdekken. Ze zijn niet bezig met 'kunst maken' zoals vaak door volwassenen wordt gedacht. Kinderen zijn veel meer onderzoekers en ontdekkers. Ze willen de wereld om zich heen begrijpen. Hoe voelt iets, hoe proeft iets, wat kan ik ermee? Met al hun zintuigen gaan kinderen op ontdekkingstocht. Ze doen dat uit zichzelf en van nature. Het gaat kinderen om het spel en de vreugde bij het onderzoeken en creëren van sporen. Kinderen beleven hierbij iets fenomenaals op het niveau van bewustwording: ze zijn zelf de veroorzaker van een gemaakt spoor in het zand of van een streep op een vel papier. Ze hebben het zelf met hun eigen handen gedaan. Ze ervaren en geven daarmee de boodschap: "Hier ben ik! Dit heb ik gemaakt!" Zo vergroot hun zelfbewustzijn op een natuurlijke manier.

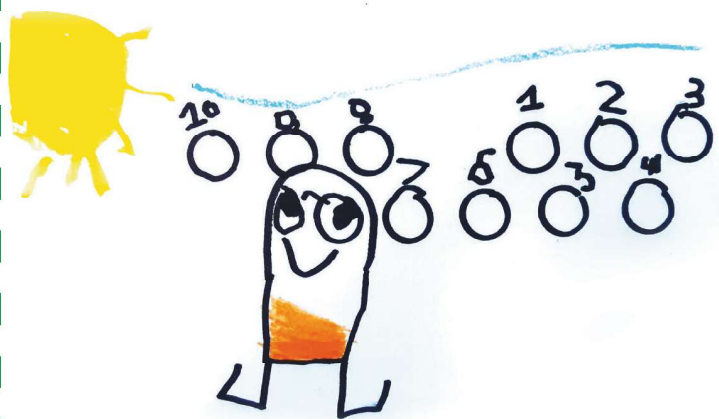


Belang van zelf ontdekken

Als kinderen bij het ontdekken en maken van sporen zich vrij kunnen uiten, gaan ze in hun ontdekkingstocht maar door met krassen en tekenen. Uit het ene spoor komt een ander spoor voort. Ze volgen hun eigen intuïtie en interesses bij het onderzoeken, testen en herhalen. Ze zijn dan sterk geconcentreerd bezig en doen zelf ervaring op, ze zien hoe dingen in elkaar zitten en leren dat zo letterlijk kennen en begrijpen. Op zulke geconcentreerde momenten kunnen ze zich helemaal van de buitenwereld afsluiten en tot zichzelf komen. Zoals vaak van buitenaf wordt aangedragen, gaat het hierbij niet om een mooi werkje of een cadeau voor iemand anders. Kinderen zijn als onderzoekers voor zichzelf beeldend en creatief bezig, en drukken zich in een voor hen zelf heel begrijpelijke symbolische taal uit. Terwijl ze met hun handen materiaal onderzoeken en vormgeven, worden associaties uit hun eigen belevingswereld opgeroepen en herkennen en verdiepen ze samenhang en eigen kennis. Bijvoorbeeld door de associaties die druppels verf oproepen, benoemen ze het begrip 'regen' dat ze uit hun eigen belevingswereld kennen. Vaak zijn die associaties niet meteen duidelijk voor een volwassene. Daarom is het van groot belang om oordeelvrij goed te kijken en te luisteren naar kinderen.

Inkijk in de belevingswereld van het kind

Met tekenen en schilderen uit een kind zich. Opvallend is dat kinderen, ook als ze heel jong zijn, vaak praten terwijl ze bezig zijn. Wat ze zeggen, geeft een inkijk in hun belevingswereld – dingen die hen raken en die ze belangrijk vinden. Een jong kind zegt bijvoorbeeld vaak 'mama' en 'papa' tijdens het krassen en tekenen. Terwijl het kind lijnen trekt, worden associaties opgeroepen van dingen die het belangrijk vindt of die dierbaar zijn. Zo maakte een tweejarige eens een krastekening met wel twintig streepjes die hij met papa benoemde, en ook één met drie à vier strepen die hij met mama aanduidde. Het kind verbindt hier zijn krassen met personen die belangrijk voor hem zijn. Voor het kind is het krassen een belangrijke taal om tot zichzelf te komen, om indrukken te verwerken, om zich uit te drukken en om de wereld om zich heen te begrijpen en een plek te geven.



Creatieve processen begeleiden

In ieder kind schuilt creativiteit en het vermogen om vanuit zijn krassen een eigen figuurlijke beeldtaal te ontwikkelen en het plezier in tekenen en creëren te ontdekken. Hierbij is het kind heel afhankelijk van zijn omgeving en het oordeel en respect over zijn eerste (kras)tekeningen. Als volwassene moet je niet oordelen over de prestaties van kinderen, hen pushen of met voorbeelden 'helpen'. Want met oordelende reacties op hun werk zoals "Oh, wat mooi" maken we kinderen afhankelijk van onze zienswijze. Het is juist belangrijk dat een kind zijn eigen spoor volgt, beslissingen neemt en keuzes maakt. Deel in de vreugde van het ontdekken en waardeer door reacties als: "Wauw, wat heb je veel ontdekt. Dit heb je helemaal zelf gemaakt! Wil je er iets over vertellen?"

Een kind leert vooral tekenen door veel te krassen, door verschillende materialen en technieken te leren kennen en eigen keuzes te maken. Over de inhoud van zijn wit vel papier moet een kind eigen baas zijn. Helaas is dat vaak niet het geval als kinderen productgerichte opdrachten krijgen, zoals op school. Zelf ontdekken door uit te proberen en te spelen zit er dan niet in, want het móet op een bepaalde manier. Kinderen verliezen dan gauw het vertrouwen in hun kunnen en het plezier in tekenen en zelf dingen maken. Velen zeggen dan ook, net zoals volwassenen, "Ik kan niet tekenen."

Hoe kinderen begeleiden bij het maken van sporen?

Als leerkracht heb je de verantwoordelijkheid om een inspirerende omgeving te creëren, waar kinderen zich kunnen terugtrekken zonder verwachting en waar ze geconcentreerd kunnen werken. Met eenvoudige en veelzijdig bruikbare materialen kunnen ze dan ontdekken, eigen sporen maken of een concreet idee omzetten. Een idee dat ook door toeval naar iets heel anders kan leiden.

Je kunt bijdragen aan een rijke ontwikkeling van het tekenen van een kind, bijvoorbeeld door een faciliterende en deskundige begeleiding. Het is belangrijk om het kind ruimte te geven om zelf te ontdekken. Dat betekent niet dat alles mag. Er zijn wel degelijk regels, zoals respect voor het materiaal en voor elkaar. Juist in deze duidelijke en veilige sfeer kan zowel een stil als een meer aanwezig kind tot bloei komen. Je hoeft je niet bezig te houden met het interpreteren en beoordelen van kindertekeningen, maar met je eigen rol bij het begeleiden van kinderen in creatieve processen. Het is een leerproces van twee kanten: geven en nemen. Kinderen hebben volwassenen nodig voor het scheppen van randvoorwaarden met goed materiaal en een uitnodigende sfeer. Op creatief gebied kunnen wij opnieuw veel van kinderen leren. Vraag niet "Wat is dat?"

of “Wat maak je?” Daarmee stoor je een kind terwijl het nog bezig is. Luister tijdens het ontstaansproces van een tekening naar wat een kind uit zichzelf allemaal vertelt. Communiceer non-verbaal met een glimlach of door een nieuwe stift aan te reiken, of laat het kind vertellen. Een wereld van verwondering gaat voor je open.

PRAKTISCHE TIPS bij het tekenen en schilderen:

- ✕ Werk in het begin liever met een kleine groep, bijvoorbeeld vier tot zes kinderen.
- ✕ Werk niet met een thema, maar denk vanuit een rijk materiaal aanbod aan wat kinderen nieuwsgierig maakt. Bijvoorbeeld een bakje zand met een lepeltje bij het schilderen of stukjes stof.
- ✕ Ga samen aan de slag, van klein A6-formaat en werk later misschien naar groot formaat toe. Start altijd op klein formaat om de kinderen goed te kunnen laten focussen. Heb een goede voorraad A6-kaartjes. Sommige kinderen komen in flow door achter elkaar op tien kaartjes verschillende (kras)tekeningen te maken, terwijl anderen lang aan één of twee kaartjes werken. Ieder kind heeft zijn eigen tempo en taal.
- ✕ Van droog naar nat: bied eerst (droog) tekenmateriaal aan, zoals dikke en dunne stiften, plakband, een schaar en een perforator. Zeker ook een zwarte gelpen/rollerpen of viltstift, want dit zijn essentiële en contrastrijke tekenstiften die aanzetten tot creatief denken. Later kun je overschakelen op (natte) schilderspullen zoals verf, een bakje behanglijm in combinatie met een bakje linzen of een strooier met bloem (dingen die goed op verf plakken).
- ✕ Probeer kinderen met aansprekend aanbod in concentratie te leiden. Er moet niets, maar verrassend en goed verzorgd materiaal ontlokt nieuwsgierigheid. Bijvoorbeeld een oude tandenborstel om mee te schilderen of een spuitflesje met felrood gekleurd behangplaksel willen kinderen zeker uitproberen!
- ✕ Vertrek van een uitnodigende houding in het hier en nu, zonder verwachtingen of oordeel over mooi en lelijk. Laat je verrassen. Het hoeft niet altijd iets te worden. Focus op het doen en ontdekken, en luister goed naar wat kinderen zeggen.
- ✕ Gebruik weinig water bij het schilderen. Zo voorkom je grote chaos bij een omvallend bekertje en te waterige kleuren op het vel.
- ✕ Noteer in een notitieboekje wat kinderen ontdekken en zeggen. Dat is waardevol en leuk om

terug te kijken en om een inzicht in het proces te geven bij opgehangen (kras)tekeningen.

- ✕ Ken je grenzen en wees duidelijk op een vriendelijke manier. Een beetje chaos hoort bij een creatief proces. Houd doekjes bij de hand en bied alles op kleine schaal aan – daardoor blijft het toch overzichtelijk en valt het opruimen mee.

Sabine Plamper

© Sabine Plamper, tekst en fotografie

Leestips:

- * Voor meer informatie over de in dit artikel beschreven werkwijze ‘Begrijpen met je handen’ surf je naar www.atelierineenkoffer.nl voor informatie over tweedaagse cursussen en de jaaropleiding tot Atelierpedagoog in Amsterdam. Deze praktijkopleiding start op 6 oktober 2021 en vindt ca. eenmaal per maand op woensdagen plaats.
- * *Begrijpen met je handen, een andere kijk op kind en creativiteit*, van Annet Weterings en Sabine Plamper, herziene oplage, 2021
- * *Het begint met kijken en luisteren*, Jenthe Baeyens, 2011
- * *We moeten spelen*, Rob Martens, 2020



DE JAAROPLEIDING TOT ATELIERPEDAGOOG

start in Amsterdam op 6 oktober 2021 en vindt plaats op negen woensdagen tot en met juni 2022. Tijdens deze opleiding wordt vanuit een brede theoretische onderbouwing steeds weer de link gelegd met de praktijk. Je leert hoe je een inspirerend aanbod op creatief gebied kunt aanreiken in je werk met kinderen. De volgende onderwerpen komen onder meer in de opleiding aan bod: een repertoire opbouwen van een honderdtal workshops, rijke materiaalkennis en -opslag, documenteren van het creatieve proces, gelijkwaardig communiceren met kinderen, draagvlak creëren bij ouders en collega's, betekenisvol werken met thema's en omgaan met chaos en grenzen. Meer informatie via www.atelierineenkoffer.nl